

tenskapliga. Så skrev han både den ständigt efterfrågade *30 sorter kryddat brännvin enligt gamla beskrivningar* (i flera omarbetade upplagor) och det nästan tusen sidor tjocka verket *Allmogesjöfart på Sveriges västkust 1575–1850*. Tiden markerar en annan spännvidd, mellan hans arkivforskningar långt tillbaka och hans dokumentation av samtida näringsliv.

I halländsk museihistoria finns ett inslag som Eva Persson bara snuddar vid. Lite oförmedlat får läsaren veta att Albert Sandklefs kollega i Halmstad, intendenten Erik Salvén, var en ”trätobroder”. Att konkurrensen mellan Varberg och Halmstad var mer än en personfråga antyder uppgiften att Varbergs museum i det tidiga 1920 tänkte samla lika många och helst fler föremål än det då betydligt äldre Hallands museum i Halmstad. Det lutar åt en städernas tävlan.

När Albert Sandklef 1934 i riksantikvariens närvaro ordnar nyinviqning av sin lantbruksutställning innan den ännu var klar, kan det lätt uppfattas som ett strategiskt drag att flytta uppmärksamheten från den nya museibygnaden i Halmstad, invigd 1933.

Eva Persson ger många förslag till fortsatt forskning om utställningshistoria, ett som hon återkommande påpekar eftersatt område. Hennes eget bidrag visar övertygande att det finns mycket att lyfta fram. Förhoppningsvis väcker det andras intresse för att hitta halvt bortglömda utställare och utställningsplatser. *Osköna ting* är en rik berättelse om ett konsekvent utställningsarbete och om en mångbegåvad personlighet. Dessutom är skriften vackert formgiven med många illustrationer som gör den till en estetisk upplevelse.

Kerstin Arcadius, Malmö

Mats Hellspång: *Stadion och Zinkensdamm. Stockholms idrottspublik under två sekler*. Stockholmia förlag, Stockholm 2013. 271 s., ill. ISBN 978-91-7031-264-9.

I den alltmer omfattande idrottsforskningen är kanske den minst undersökta aspekten den som avhandlas i Hellspångs bok *Stadion och Zinkensdamm*, nämligen publiken. Bland dem som tidigare bidragit till förståelse för, kunskap om och perspektiv på idrottspublik är Hellspång själv en av de mest framträdande. Lite märkligt, kan tyckas, att publiken blivit

så ignorerad av forskare. Utan idrottspublik, ingen idrott menar ju många. Men den sanningen är långt ifrån självklar i ett historiskt perspektiv. Detta och mycket mer visar Hellspångs bok som avgränsat sig till Stockholm. Andra avgränsningar är att hans perspektiv är kultur(-historiskt), fokus på beteende och den offentliga publiken. Hellspångs empiri är såväl eget fältarbete bland en mängd olika idrottsevenemang i Stockholm under åren 2004–2009 och för att fånga publikens beteende i äldre tid har han använt sig av pressmaterial, litteratur, fotosamlingar och olika dokument som skildrar arenor, publik och idrottsändelser. Kan sägas direkt att skildringarna av publikens skilda beteende i skilda tider och i olika sammanhang (bl.a. Nordiska och Olympiska spelen) är skickligt utförda. Känslan av att vara på plats, känna spänningen, sorlet och ryckas med är påtaglig – detta är väl ett utslag av att Hellspång är en erfaren etnograf och tillika sportåskådare.

Boken består av sex kapitel som är kronologiskt uppbyggda med en avslutande del som ger generella analyser kring publik och publikkultur.

För att förstå publikkulturen ställer Hellspång frågor om t.ex. skillnader mellan gratis och betalande publik och om musik spelar roll för evenemanget, om olika varianter av hejarsor, relationer mellan vad som sker på arenan och vad som sker på läktaren osv. Här används begrepp och teorier från bl.a. Sennett, Culture Studies-forskningen (Dunning och Elias), Mann, Buford, liksom svenska Brännberg, Andersson och Radmann. Alla män. Och män dominerar på läktaren också, konstaterar Hellspång, även om det varierar över tid (andelen kvinnor tycks minska i samma takt som åren går) och med typ av sport. Vidare är klassperspektivet ett genomgående tema i boken. Som läsare får jag reda på att publikens kvantitativa höjdpunkt var åren efter andra världskriget för att sedan minska i stadig takt. Ett intressant begreppspar som används för att tolka publikkulturen är *an analytic gaze* respektive *an emotional gaze*. Hellspång använder dessa båda åskådarblickar för att tolka klassmässiga skillnader. Han hävdar att borgerligheten och medelklassen skulle vara mer inriktad på estetik och skönhet i spelet medan arbetarklassens fokus skulle ligga på vinst och prestation. Jag är inte säker på att den analysen håller om dagens publik. Engagemang tycks nämligen vara mycket komplext när jag läser vidare. Hellspång pekar just på engagemang och två stora förändringar under 1900-talet, hejakulturen och

supporterkulturen, som särskilt viktiga för förståelsen av publikkulturen. En avart av supporterkulturen är den s.k. huliganismen – med våld och aggressiv manlighet som förtecken.

Men frågorna om publik och dess beteende tycks vara många. Varför kommer så få till damfotbollen? Ska man få bränna bengaler? Varför kommer få och ser lokala och regionala friidrottstävlingar? Hellspong samlar ihop de flesta frågorna och ger nya perspektiv.

Jag vill ta upp en tanke som Hellspong nämner i inledningen. Han menar att valet av Stockholm dels är av bekvämlighetsskäl (han bor där och kan enkelt fältarbete där), dels av något slags representations-skäl; Stockholm speglar resten av Sverige vad gäller olika sorters idrotter (förutom vissa vintersporter lägger han till). Men jag är inte så säker på det senare, fast av ett annat skäl än det han anför. På få andra platser kan en idrottstävling locka mer (och så engagerad) publik till gästande lag som i Stockholm. Inflyttningen till huvudstaden kan vara en orsak givetvis. Men vad gör detta med idrottsevenemanget? Den ”vanliga” ordningen är ju att hemmalaget har en fördel med publikens stöd i ryggen. En sådan omvänd ordning kan man inte hitta någon annanstans än i Stockholm. Så på det viset är publiken i huvudstaden annorlunda och väl värd att reflekteras kring. I övrigt tycks Hellspong ha reflekterat över det mesta.

I det avslutande kapitlet prövar Hellspong några begrepp för att analysera publiken förr och nu. Han utgår från tidigare använda begrepp i forskningen men justerar dem något och kallar dem ”neutral”, ”skötsam”, ”egensinnig” och ”revolterande” – jag går inte igenom vad som avses här och nu. De olika begreppen får läsaren att se mönster och förändringar med Hellspongs guidning med exempel och kommentarer. Han menar att den stora gränsdragningen gällande publikbeteende går mellan lagbollidrotter och individuella idrotter; de förra är mer egensinniga (högljudda, patriotiska, våldsamma). Han har säkert helt rätt. Varför lagbollidrotterna utmärker sig spekuleras i: publikens storlek, kampen på planen eller är det en fråga om identitet och emotionellt engagemang? Läsaren förs sedan vidare till jämförelser med teaterpublik, resonemang om ritualer och ceremonier samt olika sociologiska tolkningar. Personligen gillar jag dessa analyser. De kan gott komma i slutet av texten, men jag hade gärna sett dem tidigare också. De tidigare beskrivande kapitlen är trevliga, rikt illustre-

rade med bilder och härlig närhet till publikens beteende i skilda miljöer och tider. Men varför inte guida läsaren med etnologiska, sociologiska, historiska analyser kring publikbeteende som ett sätt att bryta av då och då i dessa skildringar? Men jag är inte tvärsäker. Kanhända är de avslutande sidorna möjliga att ta till sig just för att beskrivningarna av vad som skedde bland publiken under Nordiska och Olympiska spelen, i Eriksdalshallen och på löptävlingar runt Djurgården är så etnografiskt detaljrika och behåller greppet om läsaren i känslan för vad som pågår eller pågick.

Hellspong kan sin publik, han läser av den och han förstår den. Språket är utan konstigheter och direkt föredömligt. För den som vill veta mer om idrottspublik förr och nu ska läsa boken och den som vill förstå dagens debatt om huliganism och publikens sviktande intresse över tid kan få nya perspektiv. Den som har egen erfarenhet av att tillhöra någon slags idrottspublik kommer att känna igen sig i hänryckning, känslsvall, analytisk blick och fascination kring prestationer. Den som aldrig eller sällan ser idrott på plats får genom Hellspongs bok en möjlighet, om än tillfällig, att ta del av en av vår tids stora nöjen: att vara idrottspublik.

Jesper Fundberg, Malmö

Västsvenskt vardagsliv under andra världskriget. En tillbakablickande antologi. Birgitta Skarin Frykman, Annika Nordström & Ninni Trossholmen (red.). A-Script förlag, Göteborg 2014. 247 s., ill. ISBN 978-91-8717-11-6.

Det förefaller paradoxalt nog som om ju längre bort vi kommer från andra världskriget desto större uppmärksamhet ägnar vi det. För svensk del tog debatten verklig fart först efter det kalla krigets slut, då Maria Pia Boëthius 1991 publicerade boken *Heder och samvete*. Den resulterade i en närmast moralisk ordväxling kring neutralitet och eftergiftspolitik, som ännu inte ebbat ut. Nyss har en duell härom utkämpats med professorerna Klas Åmark och Alf W. Johansson som huvudkombattanter, båda disputerade inom ramen för projektet *Sverige under andra världskriget*. Med en pedagogisk förenkling kan det sägas att Torgny Segerstedts obönhörligt principiella Leviatankamp ställts mot Per-Albinlinjens pragmatiska hållning.